

Особливу стимулюючу роль можуть грати великі інфраструктурні проекти. Йдеться, насамперед, про багатомільярдні потреби для проведення чемпіонату Європи з футболу у 2012 р. Наприклад, у Харкові необхідні добудова стадіону, модернізація аеропорту, будівництво готелів вищих класів, реконструкція автодоріг і т.д. Досвід Португалії довів, що державні сприятливі умови для іноземних і національних інвесторів дозволяють не тільки залучити кошти, а і корисно експлуатувати побудовані об'єкти вже після проведення турніру.

Залучення іноземних інвестицій у близькому майбутньому зіштовхнеться з новими складностями. Очікується скорочення темпів зростання світового господарства. Це безпосередньо впливатиме на українську економіку з її високою експортною квотою (до 60%), тобто значною залежністю від коливань світових цін, валютних курсів, а в перспективі і фондових індексів. Іпотечна криза в США, що спровокувала зростаючу тенденцію до зниження курсу долара, підкреслила майбутні проблеми американської економіки, найпотужнішої у світі. Скорочення темпів розвитку сполучено із зниженням інвестиційного попиту. Крім того, загостриться проблема обслуговування зовнішніх державного і корпоративних боргів.

1. Бутко Н., Зеленський С., Акименко С. Сучасна проблематика оцінки інвестиційної привабливості регіонів // Економіка України. – 2005. – №11. – С.30-37.

2. Пап В. Вдосконалення інвестиційної політики в країні та вплив на розвиток інвестиційного процесу в регіоні // Регіональна економіка. – 2006. – №2. – С.50-58.

3. Федоренко В. Інвестиції та економіка України // Економіка України. – 2007. – №5. – С.12-16.

4. Бачурина І. Опасный перекося // Эксперт. – 2007. – №36. – С.42-46.

5. <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Отримано 28.03.2008

УДК 65.052.723

Т.І.СВІТЛИЧНА

Харківська національна академія міського господарства

УДОСКОНАЛЕННЯ СИНЕРГЕТИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКИМ РИЗИКОМ ЗА ЕТАПАМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЦИКЛУ

Досліджуються аспекти управління ризиками. Особливу увагу приділено питанням оцінки ризиків за етапами інвестиційного циклу.

Розвиток економіки України характеризується непередбачуваністю розвитку політичних подій, швидкою мінливістю економічної ситуації, стрімким ускладненням соціальних і технологічних процесів.

Дана тенденція підтверджує об'єктивність існування в ринковій економіці такого економічного явища як економічний або господарський ризик. Безперечним фактом є і наростання результатів впливу ризику на хід розвитку підприємств, у тому числі і будівельного комплексу. Для підприємств даного комплексу є специфічною характеристикою тривалий період здійснення програми будівництва (проектного рішення), а отже, стає надзвичайно актуальним здійснення управління ризиком на всіх етапах цієї програми. Тим більше, неможливість повного запобігання впливу ризиків на етапи діяльності будівельних підприємств обумовлює необхідність розробки політики управління даним економічним явищем.

Розробки з питань управління ризиками за етапами проектного рішення викладені в роботах В.В.Вітлінського, А.В.Воронцовського, В.Н.Вяткіна, В.А.Глуценко, С.М.Клименко, В.В.Лук'янова, Е.О.Човушяна [1-4, 6, 7, 12] та ін. Численні дослідження з питань управління ризиками дозволяють зробити висновок про надзвичайно велику кількість пропонованих етапів та заходів даного процесу. І, як наслідок, – відсутність єдиного методичного підходу в побудові політики управління ризиками діяльності підприємств будівельного комплексу.

Метою даної роботи є побудова моделі управління господарськими ризиками будівельних підприємств за етапами інвестиційного циклу. Результати дослідження спираються на системний підхід, суть якого полягає в розгляді всіх явищ і процесів діяльності підприємств у системному зв'язку, з урахуванням впливу окремих елементів на підприємство, як системи в цілому.

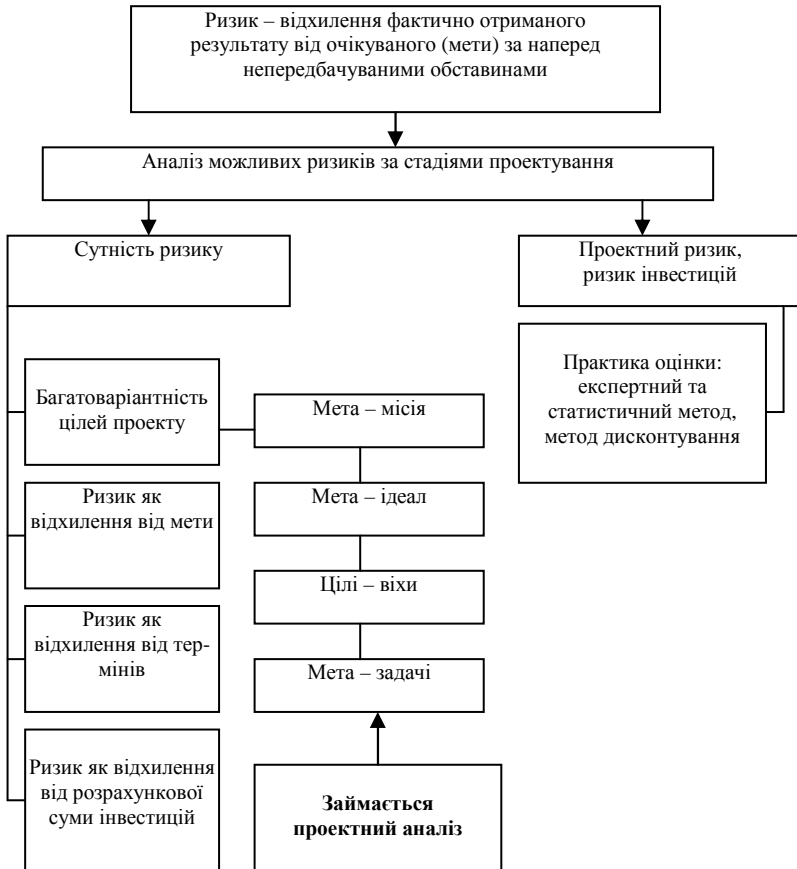
Загальновідомо, що здійснення будівельним підприємством програми будівництва (реалізації проектного рішення) ґрунтується на визначеному обов'язі фінансування у вигляді інвестицій. Інвестиційний проект в будівництві представляє собою програму вкладення наявних коштів (капітальних вкладень) з метою одержання прибутку по завершенні реалізації проектного рішення [5, 8, 9]. Ризик інвестиційного проекту в будівництві пов'язаний з можливістю виникнення в процесі реалізації даного проекту несприятливих подій, які знизять його очікувану ефективність.

Будь-якому проекту характерна велика кількість ризиків і всі вони (в більшому чи меншому ступені) впливають на проект та його здійснення. Виявленням несприятливих факторів проекту, оцінкою їх значущості займається проектний аналіз. Так, для інвестиційного проекту прийнято виділяти такі види господарських ризиків:

- ризик міжнародного проектного фінансування;
- ризик незавершення розвитку за проектом;

- ризик незавершеного будівництва;
- податковий ризик;
- ризик невиплати заборгованості;
- ризик реалізації та політико-економічний ризик [10, 11, 13].

Схематично сутність ризику проектів можна представити наступним чином (рисунк).

Сутність ризику проектів

Реалізація всіх етапів інвестиційного проекту будівельного підприємства обтяжена тим чи іншим переліком видів господарського ризику, тісно пов'язаних один з одним.

Процес управління ризиками інвестиційного проекту необхідно розглядати у взаємозв'язку з оцінкою витрат ресурсів на заходи щодо зниження ризику на всіх етапах інвестиційного циклу. Метою управління є раціональне забезпечення балансу витрат обмежених ресурсів на управління ризиками та іншими напрямками господарської діяльності будівельного підприємства.

Під управлінням ризиками, на нашу думку, слід розуміти процес, що поєднує вибір мети управління з урахуванням наявних ресурсів і обмежень ринкової ситуації, вибір методів і інструментів управління і підтримку балансу між вигодами від зниження ризику і необхідними для цього витратами на технічні, організаційні і фінансові важелі.

На наш погляд, політика управління господарськими ризиками інвестиційного проекту будівництва включає в себе такі складові елементи:

I. Встановлення цілей системи управління ризиками:

- моніторинг системи-підприємства і середовища його функціонування;
- виявлення факторів ризику;
- ідентифікація ризиків;
- вироблення комплексу цілей і задач управління ризиками діяльності.

II. Кількісний аналіз ризиків:

- вибір методів кількісної оцінки;
- оцінка можливих втрат від ризиків;
- визначення фактичного та припустимого рівнів ризику;
- порівняння визначених рівнів ризику.

III. Розробка комплексу управлінських рішень по мінімізації рівня ризику:

- визначення напрямків впливу на ризик;
- застосування різних варіантів впливу на ризик;
- оцінка результатів дій.

Важливим кроком на шляху здійснення політики управління ризиками інвестиційного проекту виступає їх оцінювання за допомогою особливих методів та процедур.

Прийнято виділяти такі найбільш поширені у світовій практиці методи оцінки ризиків за етапами інвестиційного циклу:

1. Метод коригування норми дисконтування.
2. Метод достовірних еквівалентів (коефіцієнт достовірності).
3. Аналіз імовірнісного розподілу грошових потоків.
4. Аналіз чутливості критеріїв ефективності проектів.

5. Метод сценаріїв.
6. Дерево рішень.
7. Метод Монте-Карло [6].

Перший і другий методи ґрунтуються на аналітичному аналізі ризику за етапами інвестиційного циклу, третій і четвертий методи – на статистичному аналізі ризику, а останній – на методиці статистичного імітаційного моделювання.

Підсумовуючи, слід зазначити, що ринкові умови диктують будівельним підприємствам необхідність ефективного управління господарськими ризиками на всіх стадіях інвестиційного циклу. Застосування системного підходу щодо виявлення причин ризиків, що виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства, а також вибору оптимальних методів оцінки та впливу на ризикові ситуації дозволять створити на підприємстві ефективну систему ризик-менеджменту. Розробка найбільш оптимальних заходів політики управління ризиками зумовить удосконалення синергетичних зв'язків будівельного комплексу України, зниження незапланованих фінансових втрат і витрат самих підприємств, зростання їх конкурентоздатності та зміцнення їх економічного потенціалу.

1. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємств. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
2. Воронцовский А.В. Управление рисками. – СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та; ОЦЭМ, 2004. – 458 с.
3. Вяткин В.Н., Гамза В.А., Хэмптон Дж.Дж. Управление риском в рыночной экономике. – М.: ЗАО «Изд-во «Экономика», 2002. – 195 с.
4. Глушенко В.А., Глушенко И.И. Разработка управленческого решения. Прогнозирование-планирование. Теория проектирования экспериментов. – Железнодорожный: Крылья, 2000. – 400 с.
5. Івченко І.Ю. Економічні ризики. – К.: Центр навч. літ-ри, 2004. – 304 с.
6. Клименко С.М., Дуброва О.С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків. – К.: КНЕУ, 2005. – 252 с.
7. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик. – К.: Академвидав, 2007. – 464 с.
8. Машина Н.І. Економічний ризик та методи його вимірювання. – К.: Центр навч. літ-ри, 2003. – 188 с.
9. Риск-анализ инвестиционного проекта / Под ред. М.В.Грачевой. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 351 с.
10. Станиславчик Е.Н. Риск-менеджмент на предприятии. Теория и практика. – М.: Ось-89, 2002. – 80 с.
11. Чернова Г.В. Практика управления рисками на уровне предприятия. – СПб.: Питер, 2000. – 176 с.
12. Човушян Э.О., Сидоров М.А. Управление риском и устойчивое развитие. – М.: РЭА им. Г.В.Плеханова, 1999. – 528 с.
13. Цветкова Е.В., Арлюкова И.О. Риски в экономической деятельности. – СПб.: ИВЭСЭП, Знание, 2002. – 64 с.

Отримано 14.04.2008

УДК 330.332

В.В.БЛАГА

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ОЦІНКИ ЗОВНІШНЬОЇ СУСПІЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПАСАЖИРСЬКОГО АВТОТРАНСПОРТУ

Наводяться методичні підходи, за допомогою яких можливо обґрунтувати доцільність впровадження інвестиційного проєкту на підприємствах пасажирського автотранспорту (ПАТ) у вигляді кінцевих, вимірюваних та контрольних показників його реалізації у суспільному аспекті. Запропонована методика автоматизована в середовищі Microsoft Excel, що дозволяє у разі незадовільного результату, або коли підприємство не має можливості реалізувати заплановані показники, здійснити повторне моделювання параметрів оцінки зовнішньої суспільної економічної ефективності інвестиційних проєктів з метою порівняння різних варіантів та вибору оптимального.

З позиції сучасного підходу до інвестицій, як до суспільного блага, вже є недостатнім моделювання тільки надходжень та виплат інвестиційного проєкту та прийняття інвестиційних рішень з позицій внутрішньої корисності. Підґрунтям інвестиційних розрахунків виступають економіко-математичні моделі, за допомогою яких можливо оцінити не тільки внутрішню підприємницьку, а й зовнішню суспільну економічну ефективність інвестиційних проєктів, якій на підприємствах ПАТ повинна надаватися перевага.

Інвестиційні розрахунки є цінним інструментом управління інвестиційною діяльністю підприємств, вони є необхідними для побудови та оцінки моделей з підготовки інвестиційних рішень [1, 2]. І.Р.Бузько, Е.В.Вартанова і А.А.Голубенко [3] у своїх пропозиціях щодо видів економічної ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів пропонують визначати народногосподарську ефективність на основі комерційної та бюджетної, яка враховує вплив проєкту на витрати бюджету. О.М.Ястремська [4] розкриває соціально-економічну природу інвестицій як суспільного блага. Окремі автори, наприклад А.І.Яковлев, доводять необхідність включати до складу напрямків оцінки економічної ефективності соціальний і екологічний аналіз, але не пропонують до використання формул визначення показників і методів їх розрахунку [5].

Моделювання процесу оцінки зовнішньої суспільної економічної ефективності інвестиційних проєктів на підприємствах пасажирського автотранспорту викликане необхідністю систематизації інформаційних потоків у системі оцінки ефективності інвестицій у суспільному аспекті та забезпечення менеджерів ефективним інструментом рішення задач інвестування на автотранспорті.